

Nadia de Vries: *Občutljivka*

Dve kategoriji obstoja

Nekega oktobrskega popoldneva leta 1974 si je ameriška pesnica Anne Sexton nadela star materin krzneni plašč. Snela je prstane, si natočila kozarec vodke in se zaprla v garažo. Zatem je zagnala motor avtomobila in čakala, da hlapi ogljikovega monoksida opravijo svoje. Niso je razočarali.

Pol leta zatem izide zbirka *The Awful Rowing Toward God*. Sexton je zbirko pisala v obdobju, ko je doživela živčni zlom, kakšno leto pred smrtjo, in ni hotela, da bi bile pesmi objavljene za časa njenega življenja. V zapiskih, ki so spremljali rokopis, se je za napisane pesmi opravičila. Najbrž je že nekaj časa načrtovala svojo smrt. Najbrž je bila zbirka *The Awful Rowing Toward God* poslovilno pismo, ki ga je napisala svetu.

Šestnajst let mi je bilo, ko sem svoje poslovilno pismo svetu napisala tudi sama. To je bilo sicer bolj zvonjenje po toči, poskusa sem se namreč lotila že tedne pred objavo, in zadana misija mi je več kot očitno spodletela. Poslovilno pismo je bilo maščevanje sami sebi, kazen za lastno nesposobnost, ki mi je onemogočala, da bi zares storila konec.

Bila sem v zadnjem razredu poklicne šole in nisem imela volje za nič. Ne za izpite, ne za nadaljnje poklicno izobraževanje, ki bi jim moralo slediti in ne za neumne službe, ki so čakale name. Nobene srednje šole nisem hotela, samo še zanko ali britvico v kadi, a kaj, ko se nisem nikoli naučila vezati vozlov in ko sem prihajala iz okolja, kjer smo namesto kadi imeli prho, pa še to smo uporabili kvečjemu enkrat na teden. Zatorej sem se postavila v vrsto v lekarni, da bi kupila zavojček paracetamola. Blagajničarka me je vprašala, ali vem, kako se zdravilo uporablja, in ali želim dodatno razlago, a se mi je zdelo preudarnejše molčati.

Katera duša podleže zavojčku paracetamola? Moja očitno ne. In tako sem nekaj tednov zatem spet sedela v razredu, kjer so mi pod nos porinili papir s prošnjo, naj napišem nekaj zanimivega za šolski zbornik.

Bilo je že konec aprila, študente zadnjih letnikov je le še malo ločilo od trenutka slovesa. Rečeno storjeno.

IME MI JE NADIA, NE VEM, KAJ BOM POČELA JUTRI, NE VEM, KAJ SEM POČELA VČERAJ IN TUDI MOJA SEDANJOST BO KMALU ZDRSELA V POZABO.

Ko sem papirček oddala, sem sanjarila o podelitvi diplom, med katero bodo v avli na veliko platno projicirali mojo fotografijo v resnični velikosti, medtem ko bo dekan na glas prebral moje besedilo iz zbornika; dekan, in ne jaz, ker mene takrat ne bo več, ker bom umrla spektakularne smrti, in tale skrivnostni stavek se bo zapisal v zgodovino kot moj poslednji pozdrav otopelemu svetu, ki je bil za moj okus preveč neizrazit in neizprosen.

Le da potem nisem umrla spektakularne smrti, temveč dva meseca kasneje vseeno sedela v prav tisti avli, v pižami in usnjeni jakni, ki sem si jo izposodila od mame, povsem skrušene, ker ji nisem hotela pokazati zbornika. »Bolje je tako, mami, verjemi mi,« sem ji rekla, in prvič tisto leto sem imela prav.

Stanovanjski kompleks nasproti moje šole je bil znan pod imenom *Samomorilski blok*. V prvem letniku je nekdo iz paralelke skočil z njega. Ta smrt je na nas naredila strašanski vtis, in v letih, ki so sledila, smo s samomorom zagrozili vsakič, ko se nam je življenje upiralo, kar je med puberteto stalna praksa.

Nekoč sem eno od sošolk srečala ravno v trenutku, ko je bila namenjena k bloku, da bi se vrgla iz četrtega nadstropja. Pogovor, med katerim sem jo rahlo histerična poskušala odvrniti od tega načrta, je bil začetek najinega prijateljstva. Leta 2007, tako so tedaj poročali časopisi, smo imeli v našem mestu višje število samomorov med pubertetnicami od vseh ostalih nizozemskih mest.

Toda pubertetniška težnja po dramati ni bila razlog, ki me je pri petnajstih gnal stat v lekarno. V trenutku, ko so se začeli končni izpiti, je minilo šele eno leto od dne, ko sem izvedela, da nisem več kronično bolna, da moje telo ni šibkejše od teles vrstnikov, in da ne bom umrla prerane smrti. V glavi sem si že vse popredalčkala: pri enajstih sem sestavila oporoko, v kateri sem barbike in ponije skrbno razdelila med mamo in očeta, in si za pogreb zaželela pesem Nelly Furtado. Krsta bi lahko bila odprta, saj bom umrla naravne smrti. Moje truplo bo lepo in mlado in vsi bodo jokali, in nikoli mi ne bo treba narediti končnih izpitov ali izpita za avto ali zaprositi za stanovanjski kredit. Vsa zemeljska ponižanja mi bodo prihranjena. Da od prezgodnje smrti na koncu ni bilo nič, se mi je zdelo strašansko brezobzirno.

Pri enajstih so mi ugotovili sistemsko mastocitozo, dokaj redko avtoimunsko bolezen, pri kateri telo proizvaja preveč mastocitov. Odvečni mastociti napadejo telo, zaradi česar to zboli. Glavobol, boleče grlo, trebušne bolečine, bolečine v mišicah, sklepih. Vse mogoče bolečine nenehno spreminjajočih se jakosti, zaradi česar je pogosto težko postaviti pravo diagnozo. Mastociti običajno pomagajo pri gradnji imunskega sistema, kadar jih je preveč, pa

pričneje vdirati v organe, posebej v jetra, vranico, v črevesno steno in v kožo. Za sistemske mastocitose običajno zbolijo odrasli, in ni ozdravljiva.

Že od nekdaj sem bila dovzetna za bolezni. Ušla mi ni nobena gripa in moje otroštvo se je odvijalo v trikotniku med poležavanjem na kavču, narezanim sadjem in televizijo. Bolezen se mi nikoli ni zdela nič strašnega. Uživala sem ob razvajanju, ob skodelici jagod s sladkorjem v prahu in ob filmih, ki sta mi jih starša nosila iz videoteke, da bi si z njimi krajšala čas. Po nekaj dneh nenasitnega visenja na kavču sem bila spet na nogah, vsaj do trenutka, ko me je pokosila nova epidemija in je mama spet zavijala v videoteko.

Ko sem dopolnila deset let, se je to spremenilo. Nekega dne nisem zgolj zbolela, temveč sem bila Zares Bolna. Neprenehoma me je bolelo celotno telo, včasih bolj, včasih manj. Vedela sem, da to ni gripa, saj sem bila tedaj na tem področju že zelo izkušena, tezo pa je potrjevalo tudi dejstvo, da sem vsak dan okrog sedme ure zvečer dobila napad vročine, kar se mi je zdelo nenavadno in kar me je plašilo. Vročine se ni dalo zbiti ne s poležavanjem na kavču in ne s paracetamolom.

Po treh tednih bolezni, ki sem jih preležala doma, me je imela mama dovolj. Uredila je, da so me sprejeli v lokalno bolnišnico, kar zaradi navidezne nenujnosti mojih nedoločljivih, gripoznih simptomov, gotovo ni bilo preprosto. Pediater me je pošiljal od MRI do CAT preiskav ne da bi iz njih karkoli razbral, medtem ko sem sama postajala vse slabotnejša in čedalje bolj suha. Iz tistega obdobja se ne spomnim ničesar, razen tega, da sem si smela z obrazcem vsak dan izbrati zajtrk, in da je v skupni kopalnici zmeraj stala steklenička točno določene znamke mila.

Ker preiskave v lokalni bolnišnici niso prinesle nobenih rezultatov in ker je bil pediater povsem nemočen, so me prestavili na onkološki oddelek kliničnega centra, kjer so imeli več izkušenj z nedoločljivimi simptomi, kakršni so bili moji. Spisali so mi diagnostični načrt: biopsija jeter, punkcija kostnega mozga in lumbalna punkcija. Tudi tega se skorajda ne spomnim, z izjemo množice kirurških glav v kopalnih kopicah, sintetičnega vonja po bananah, ki je vel iz otroške anestezije, in svojega strahu, ko sem se štiri ure kasneje prebudila v neznani sobi, popolnoma gola, če ne štejem enega samega obliža, prilepljenega na telo.

V nekaj dneh so skrbno preučili rezultate jetrne biopsije. Izkazalo se je, da se mojih jeter držijo nakopičeni mastociti, znak, da jih telo proizvaja preveč: sistemska mastocitoza. Diagnoza je iz mene na onkološkem oddelku naredila pravo malo senzacijo. Ker je šlo za redko bolezen, še posebej pri otrocih, sem bila nenehno obdana s pripravniki. Vsakdo mi je hotel potrkljati po trebuhu in mi poslušati srce, da bi se prepričali ali še delujem. Starši so si

oddahnili, zadovoljni, da končno lahko začnem z zdravljenjem, čeprav je bilo v tistem trenutku za kakršnokoli olajšanje še veliko prezgodaj.

Na lepem sem postala kronični bolnik. Do konca življenja bom morala jemati visoke odmerke antihistaminikov, ki upočasnjujejo proizvodnjo mastocitov, in s seboj nositi adrenalinsko injekcijo, v primeru da bi se mi na lepem izrazila kakšna nepričakovana alergija. Ob preveliki količini mastocitov ti lahko že najblažja alergijska reakcija zada smrtonosni udarec. Rečeno mi je bilo, da bom morala imeti počasnejši tempo od vrstnikov, zdaj ko sem dokazano šibkejša od njih. Šport, zabave v pižamah in šolski tabori so odtlej odpadli, toda ker so antihistaminiki bolezen naredili znosnejšo in ker sem še zmeraj rada igrala bolnico, sem v tem počasnejšem tempu na skrivaj uživala.

To pa še ni pomenilo, da nisem bila Zares Bolna. Ob prejetju diagnoze, leta 2002, je bilo o sistemski mastocitozi znanega veliko manj kot danes, zdravniško znanje se je končalo pri dejstvu, da bolezen včasih napreduje v neozdravljivo obliko levkemije s pričakovano življenjsko napovedjo največ treh mesecev.

Vse od postavitve diagnoze sem morala najprej enkrat na mesec, potem pa na vsake tri mesecce, zahajati v bolnišnico, kjer so mi s krvnimi preiskavami in punkcijo kostnega mozga preverjali količino mastocitov, in ali je, tok tok tok, v moje telo že vdrla levkemija. Sistemska mastocitoza iz mene ni naredila samo bolnice, temveč tudi osebo v nenehni življenjski nevarnosti.

Čeprav so izvidi rutinskih punkcij kostnega mozga vsakič znova dokazovali, da ne umiram, vsaj ne od smrtonosne različice levkemije, se je moje življenje odvijalo z gotovostjo, da to ne bo dolgega veka. Tako so me poslali na poklicno šolo, za vsak slučaj, da ne bi bila preveč pod pritiskom in poleg tega: zdravnica ali odvetnica tako ali tako nikoli ne bom imela priložnosti postati.

Glede na to da sem bila tako ali tako že bolna, se ni nihče pritoževal nad mojo samopredpisano dieto sestavljeno iz belega kruha, jabolčne limonade in piščančjih kroketov, ki sem jih vsak vikend žvečila na parkirišču pred McDriveom.

Po dvanajst ur na dan sem prežдела za računalnikom in gradila fiktivna življenja v virtualnih svetovih, v katerih je moje slabotno telo izgubilo vsak pomen. Nisem imela prijateljev, načrtov za prihodnost ali ambicij. Očka bi podedoval moje barbike in mama ponije. Če bi prišla smrt, sem bila nanjo pripravljena.

A kaj ko smrt ni prišla. Po treh letih obiskov pri onkologu, diagnostičnih operacijah in po vseh požrtih tabletah, sem pri štirinajstih izvedela, da sem ozdravela. Mastociti so bili pod nadzorom, o levkemiji ni bilo ne duha ne sluha in smrtna nevarnost je popustila. Sistemska

mastocitoza je izginila. Vsi so kar prekipevali od sreče, zgodil se je čudež, sama pa nisem bila tako navdušena.

Zadnja tri leta sem smela samo čakati na konec. Prepričevala sem se, da se mi nikoli ne bo trebi priučiti poklica, si iskati službe, kupovati hiše ali si ustvariti družine. V glavi sem si ustvarila svet, v katerem sem bila hkrati večer otrok in despotinja. Med skupinskim branjem v šoli nisem nikoli zares brala, temveč boljčala v steno, sveto prepričana, da me bo ta zdaj zdaj posrkala vase. Smrt je zvenela kot nekaj novega in razburljivega in jaz sem si je želela. Navezala sem se na sanjarijo svojega otroškega pogreba, na katerem bodo vsi jokali in mi prisegali večni spomin, zdaj pa me je ponovno čakal svet živih. Nisem mogla verjeti, da mu na lepem pripadam. Še dandanes včasih tega ne verjamem povsem.

Po ozdravitvi je bilo konec z opravičili. Življenje psevdoterminalne bolnice je bilo za vselej za mano. Sodelovati sem morala pri vsaki uri športne vzgoje, pri šolskih izletih in krosih, in kadar mi ni bilo do tega, so mi očitali svojeglavost. Ta nova resničnost je v meni najprej vzbudila sramežljivost, zatem pa še bes, ter me prisilila k temu, da sem se leto dni kasneje, nekaj tednov pred dopolnjenim šestnajstim letom, postavila v vrsto v lekarni, da bi kupila zavojček paracetamola. Če usoda ni prišla k meni, jo bom pa priklicala sama. Iz navodil za uporabo nisem razbrala, da bi za to potrebovala več kot en sam zavojček paracetamola.

Našli so me dve uri zatem. Toksikolog je potrdil, da sem izven življenjske nevarnosti, in po nekaj dneh bruhanja in stokanja sem bila nazaj v šolskih klopeh, kjer sem še istega meseca s poslovilnim pismom zvonila po toči.

Med okrevanjem po poskusu samomora ni bilo nobenih jagod. Nobenih rogljičkov ni bilo, ki bi se drenjali okrog moje postelje, v želji, da bi drug za drugim potrkali na moj trebuh. Sistemska mastocitoza je izginila, toda jaz sem bila še zmeraj bolna, čeprav tokrat z boleznijo, zaradi katere ti nihče ne prinese košarice sadja.

V tednih, ki so sledili mojemu poskusu samomora, sem se naučila, da obstaja razlika med fizično in psihično boleznijo, in da za ljudi iz te druge kategorije veljajo čisto drugačna pravila.

Na psihiatričnem oddelku, kamor sem po poskusu samomora zahajala na terapijo, sem dobila oznako potencialna samomorilka: gre za osebo, ki si sicer želi umreti, a katere težave niso dovolj velike, da bi ji tudi zares uspelo storiti konec. Zavojček paracetamola, ki sem ga požrla, je bil označen kot klic po pozornosti. Če bi zares hotela umreti, je utemeljeval psihiater, bi izbrala močnejše zdravilo, skočila z visoke stavbe, ali preprosto pred vlak. Moj

polovičarski poskus, je sklenil, ni bil nič več kot obupana prošnja zunanjem svetu. K sreči je imel s tovrstnimi prošnjami že dovolj izkušenj.

Psihiater mi je zastavil dvojno diagnozo motnje razpoloženja in anksiozne motnje. Predpisal mi je kognitivno vedenjsko terapijo dvakrat na teden, na kateri bom dokazovala, da sem še zmeraj živa in da tega v kratkem ne nameravam spremeniti. Takoj ko ne bom več potencialna samomorilka, bo zadostovala tedenska terapija. Poleg tega velja, da motnje razpoloženja nikoli ne minejo in da se z leti običajno samo še zaostrijo. Zapovrh mi je psihiater zaželel še lep dan.

Vsem lepim dnevom navkljub sem ostajala suicidalna. Dvakrat na teden sem se premomljala čez terapijo, dneve, ki jih nisem prešpricala, pa sem preživljala na vogalu šolskega dvorišča, s Pall Mall cigareto v roki. Prosti čas sem preživljala na Wikipediji, kjer sem opravljala obširno raziskavo o protibolečinskih tabletah in benzodiazepinih, o njihovi smrtonosni dozi in prodajnih mestih. Ker sem bila še zmeraj šoloobvezna in sem se morala svojemu potencialnemu naslovu navkljub izučiti za nek poklic, sem se vpisala v poklicno šolo za farmacevtske tehnike.

Nekako ob istem času sem našla tudi spletno stran, na kateri so prodajali sredstva za evtanazijo, in kjer si si lahko sam izbral sestavo tablet, praškov in injekcijskih tekočin. Smrtonosna doza za odrasle se je začela pri tristo evrih. Glede na to da izdelki niso bili pospremljeni z uporabniškimi recenzijami, sem predvidevala, da sredstva za evtanazijo izpolnijo dano obljubo.

Ker nisem imela tristo evrov sem morala biti iznajdljiva. Nekaj mesecev kasneje me je mama našla v postelji z več zavojčki ibuprofena in ploščico diazepam, ki sem ji jo sunila iz omarice z zdravili. Še en poskus iz obupa, toda za mojo mamo je bila to kaplja čez rob. Poklicala je enoto za krizne intervencije, in že kmalu zatem je ob moji postelji sedel prijazen možak z aktovko in me spraševal, zakaj si tako zelo želim umreti. Ob njegovi prisotnosti mi je bilo neugodno. Ne zgolj zaradi tega, ker se mi je poskus smrti zopet izjalovil, temveč tudi zato, ker sem več kot očitno dajala vtis, da se da moja želja po smrti odpraviti že z dobrim pogovorom. Nisem se mogla znebiti občutka, da nihče ne razume resničnega razloga moje samomorilske želje, in da se ta nikomur ne zdi upravičena.

Poleg tega pa medtem nisem bila več edina, ki je bila mnenja, da moram umreti. Po končanih izpitih se je v mamino hišo priplazila nadzemeljska moč, ki me je spremljala na vsakem koraku. Moč si je nadela podobo sence, ki se je skrivala v kopalnici v pritličju. Na plano je pokukala, kadar sem si prišla umit zobe, ko ni bilo nikogar v bližini. Sledila mi je

tudi v druge kopalnice in na stranišča, ker pa sem le redkokdaj šla ven, je bila mamina kopalnica skoraj edini kraj zločina.

Po drugem poskusu samomora se je nadzor na psihiatričnem oddelku poostril, padel je tudi predlog, naj začnem jemati zdravila. Ponovno so ocenili tudi mojo prvotno diagnozo. Spraševali so me, ali prejemam Božja sporočila, ali mislim, da sem novi mesija in ali me zasleduje kozmična sila, na kar sem odgovorila: ne, zasleduje me samo senca v kopalnici. Sledila je nova terapija in antipsihotiki.

»Zakaj za božjo voljo naj bi te nekdo noč in dan čakal v kopalnici?« me je vprašala terapijka med prvim obiskom, v nekakšnem poskusu racionalizacije. »Nima ta tvoja senca nobenega pametnejšega opravila?«

Imela je prav, to mi je bilo jasno. Toda če bolje pomislim, bi se mi zdelo kar fino, če bi me nekdo res noč in dan čakal v kopalnici, ali v katerikoli drugi sobi, ne nujno zato, da bi me ubil, temveč zato, ker bi se mu zdela vredna tega, da me čaka.
